

UOT 18

**İNSAN VƏ DÜNYA ARASINDA İKİ ƏN MÜHÜM QORUYUCU SƏDD:
EV VƏ GEYİM****A.İ Əsədov**

(AMEA-nın müxbir üzvü T.Ə. Mustafayev tərəfindən təqdim edilmişdir)

Ev və geyim insanın özü ilə kənar dünya arasında yerləşdirdiyi elə bir reallıqdır ki, bu reallıq vasitəsilə insan, bir tərəfdən, özünü ətraf dünyanın sui-istifadəsindən mühafizə edir, yəni insana mənsub olmalı olan və mənsub olan enerjinin, informasiyanın və maddiyyatın mühitin ondan qoparıb almasının qarşısını alır və digər tərəfdən, ətraf dünyanın sanki ona yükləmək istədiyi izafi enerjiden, izafi informasiyadan və izafi maddiyyatdan, bir qədər kəskin təzrdə deyilsə, mühitin enerji çirkabından, informasiya çirkabından və maddə çirkabından da insan özünü həmçinin həmin bu ev və geyim adlı reallıqlar vasitəsilə qoruya bilir.

Açar sözlər: *ev, geyim, kənar dünya, maddi, mənəvi, enerji, informasiya, maddiyyat*

Ev və geyimin ilkin təyinatı əlbəttə ki, atmosfer hadisələrinin zərərli təsirlərindən insanın qorunması olmuşdur. Lakin evin və geyimin bəşər tarixi ərzində kəsb etdiyi funksiyalar heç də həmişə atmosfer hadisələrinin zərərli təsirləri ilə mübarizə olmamışdır.

Ən ümumi halda səciyyələndirildikdə, ev və geyim insanın özü ilə kənar dünya arasında yerləşdirdiyi elə bir reallıqdır ki, bu reallıq vasitəsilə insan, bir tərəfdən, özünü ətraf dünyanın sui-istifadəsindən mühafizə edir, yəni insana mənsub olmalı olan və mənsub olan enerjinin, informasiyanın və maddiyyatın mühitin ondan qoparıb almasının qarşısını alır və digər tərəfdən, ətraf dünyanın sanki ona yükləmək istədiyi izafi enerjiden, izafi informasiyadan və izafi maddiyyatdan, bir qədər kəskin təzrdə deyilsə, mühitin enerji çirkabından, informasiya çirkabından və maddə çirkabından da insan özünü həmçinin həmin bu ev və geyim adlı reallıqlar vasitəsilə qoruya bilir.

Üstəlik, ev və geyim insanı əhatə edən mühitdə daşınan, lakin insana mənsub olmalı olan enerjinin, informasiyanın və maddiyyatın insan tərəfindən mənimsənilmə imkanlarını genişləndirir və həmçinin də, insanın özündə daşınan, lakin mühitə mənsub olmalı olan enerji, informasiya və maddiyyatın mühitə təyinatı üzrə verilməsini də asanlaşdırır.

Beləliklə, ev və geyim, bir tərəfdən, insanı onun ətraf dünya tərəfindən sui-istidadə edil-

mədən qoruyur, və digər tərəfdən, onun dünya ilə enerji, informasiya, maddə kanalları ilə ünsiyyətini də asanlaşır.

Bu fikrin konkret məzmunu punktual olaraq və bir qədər də sadələşdirilmiş şəkildə belə ifadə oluna bilər:

Ev və geyimin birinci funksiyası - insan və ətraf dünya arasında enerji mübadiləsinin tənzimlənməsində onların oynadığı rolu özündə ehtiva edir.

Belə ki, insan ətraf dünyadan yalnız özünə gərəkli olan enerjini almır, ətraf dünya insana gərəkli olub-olmamasından asılı olmayaraq öz izafi enerjisini də insanın varlıq sərhədləri daxilinə yükləyir. Digər tərəfdən, ətraf dünya insandan onun enerjisinin müəyyən hissəsini mütəmadi olaraq qoparıb alır.

Ən azı elə bu səbəblərdən də, ev və geyim insan həyatında müstəsna əhəmiyyətə malikdir. Belə ki, həm ev və həm də geyim, hər şeydən öncə, insan və təbii mühit arasında yerləşdirilən mühafizə örtüyü statusundadır, və mühafizə örtüyü statusunda reallıq olmaqla həm insanın malik olduğu və malik olmalı olduğu enerjinin ətraf təbii mühit tərəfindən mənimsənilməsinə, həm də ətraf təbii mühitin izafi enerjisinin insanın cismani varlıq sərhədləri daxilinə yükləməsinə maneə yaradır.

Sadə dildə ifadə olunarsa, ev və geyim insanı soyuqdan və istidən, ətraf təbii mühitin insanı məruz qoyduğu bu iki güclü əzab mənbəyindən mühafizə edir.

Belə ki, insan soyuğun doğurduğu əzab hissiyatını o zaman çərçəvəsi daxilində yaşayır ki, bu zaman çərçəvəsi insanın malik olduğu və malik olmalı olduğu enerjinin ətraf təbii mühit tərəfindən insandan qoparıb ayrılaraq mənimsənilməsi ilə səciyyəvidir. İnsan istiliyin doğurduğu əzab hissiyatını isə o zaman çərçəvəsi daxilində yaşayır ki, ətraf təbii mühit bu zaman çərçəvəsi daxilində öz izafi enerjisini insanın cismani varlıq sərhədləri daxilinə yükləməkdə olur.

Ev və geyim insan və təbii mühit arasında yerləşdirilən mühafizə örtüyü statusunda olduğundan, ətraf təbii mühitin insanı məruz qoyduğu bu iki əzab mənbəyinin təsirinin kifayət dərəcədə azaldılmasında, və hətta onların hər ikisinin qarşısının alınmasında əhəmiyyətli rol oynayır. Əgər insan ev və geyim adı verdiyi bu mühüm ixtiraları etməmiş olsaydı, təbiətin ona göstərdiyi həmin bu təzyiqlərə duruş gətirə bilməzdi.

Deməli ki, ev də, geyim də insana mənsub olmalı olan və mənsub olan enerjinin ondan təbii mühit tərəfindən qoparıb alınmasının, nəticədə onun malik olduğu və üstəlik malik olmalı olduğu enerjinin həmin bu təbii mühit tərəfindən sui-istifadə olunmasının qarşısını alır və eləcə də, təbii mühitin ona yuxarıda söylənilən mənada sanki yükləmək istədiyi izafi enerjiden, təbii mühitin bu izafi enerjisinin ona sanki bir enerji kanalizasiyası kimi boşaldılmasından və bunun da nəticəsində onun özünün bütövlükdə varlığından sui-istifadə olunmasından insanı bu və ya digər dərəcədə müdafiə edir.

Buraya o mühüm faktı da əlavə edim ki, ev və geyim insanın malik olduğu və malik olmalı olduğu enerjinin təkcə ətraf *təbii mühit* tərəfindən mənimsənilməsinə qarşı deyil, və eləcə də, yalnız *təbii mühitin izafi enerjisinin* insanın cismani varlıq sərhədləri daxilinə yüklənməsinə qarşı deyil, həm də insanın malik olduğu həmin bu enerjinin insandan qoparılarq ətraf *sosial mühit* tərəfindən mənimsənilməsinə qarşı və *sosial mühitin izafi enerjisinin* insanın cismani və həmçinin də mənəvi varlıq sərhədləri daxilinə yüklənməsinə qarşı maneə yaradır.

Belə ki, insanın malik olduğu və malik olmalı olduğu enerjinin ətraf mühit tərəfindən

insandan qoparıb ayrılaraq mənimsənilməsi və həmçinin də ətraf mühitin insanı öz izafi enerjisi ilə yükləməsi yalnız təbii mühitə aid olan bir hal deyildir. Eləcə insanı əhatə edən sosial mühit də insanın malik olduğu enerjini ondan qoparıb alaraq mənimsəmək və həmçinin insanı izafi enerji ilə yükləmək yönündə fəaliyyət göstərməkdədir. Bu fəaliyyətin birinci istiqaməti - istismar, ikinci istiqaməti isə zorakılıqdır.

İnsanın malik olduğu fiziki enerjiden, yəni onun bioloji enerjisindən, əzələ gücündən həmin insanın təbii təyinatına uyğun olmayan bir şəkildə istifadə etmək bu insanı fiziki istismara məruz qoymaqladır. İnsanın malik olduğu mənəvi enerjiden, yəni onun xeyirxahlıq duyğularından həmin insanın təbii təyinatına uyğun olmayan bir şəkildə istifadə etmək isə bu insanı mənəvi istismara məruz qoymaqladır.

Ev və müəyyən dərəcədə həm də geyim insan və onu əhatələyən cəmiyyət arasında real bir sədd təşkil etdiyindən, insanı fiziki və mənəvi istismardan, yəni insanın fiziki və mənəvi enerjisinin ətraf sosial mühit tərəfindən bu insanı enerjinin təbii təyinatına uyğun olmayan bir şəkildə mənimsənilməsindən insanı bu və ya digər dərəcədə qoruyur.

Ev və geyim, eləcə də, insanın fiziki və mənəvi zorakılıqdan qorunmasında da mühüm əhəmiyyətə malikdirlər, insan varlığının fiziki və mənəvi istismardan qurtulmasında oynadıqları rola bənzər bir rolu həmçinin də insana qarşı yönələn fiziki və mənəvi zorakılıqdan onun xilas edilməsi işində də oynayırlar. "*Nə üçün*" sualının cavabı isə belədir:

İnsanı əhatə edən sosial mühitin izafi enerjisinin insana onun təbii təyinatına uyğun olmayan bir şəkildə yüklənməsi əslində zorakılıq hadisəsinin başqa bir adıdır. Ətraf sosial mühitin izafi enerjisinin insanın cismani varlıq sərhədləri daxilinə yükləməsi fiziki zorakılıq, onun mənəvi varlıq sərhədləri daxilinə yükləməsi isə mənəvi zorakılıq halıdır.

Deyingənlik, yəni bir insanın öz mənfi enerjisini digər bir insana qəsd niyyəti güdmədən yükləməsi - mənəvi zorakılıq halının ən yüngül dərəcəsi, insana onun hansısa bir nöqsanı barədə gizli eyham vurulması və eləcə də onun açıq tənqidə və ittihama məruz qoyulması

– mənəvi zorakılığın nisbətən yüngül formaları, həddini aşan zarafat, yəni insanın düzgün olmayan və düzgün olmayan kimi qəbul edilən hər hansı bir sözünü, hər hansı bir ifadəsini araya qoyaraq yamsılamaq və, eləcə də onun düzgün olmayan və düzgün olmayan kimi qəbul edilən hər hansı bir əməlini onu ələ salmaq məqsədilə təqlid etmək, həmçinin də birinin sevmədiyi hər hansı bir əməlin başqa birisi tərəfindən onu masqaraya qoymaq, onu pərt etmək, qanını qaraltmaq, lağa qoymaq, onu alçaltmaq, kobud bir ifadədən istifadə edilərsə, ona sataşmaq barədə gizli niyyətlə edilməsi mənəvi zorakılığın orta dərəcəsi, təhqir, yəni insanın şərəf və ləyaqətinin açıq şəkildə alçaldılması - mənəvi zorakılıq halının nisbətən ağır forması, böhtan isə mənəvi zorakılığın ən ağır dərəcəsidir. Burada mənəvi zorakılığın ağırlıq dərəcələri hər şeydən öncə onunla şərtlənilir ki, deyingənlik halından fərqli olaraq, eyham, tənqid, ittiham, təhqir, böhtan, həddini aşan zarafat, birinin sevmədiyi bir əməlin başqa birisi tərəfindən onu alçaltmaq, aşağılamaq barədə gizli niyyətlə edilməsi hallarında insana onun neqativ yüklü həmcinslərinin təkcə mənfi enerjiləri ötürülmür, onların həm də mənfi informasiyaları da ötürülür: bu mənfi informasiyaların gerçəkliyə uyğun gəlib gəlməmələrindən, həqiqət, yoxsa yalan olub-olmamalarından asılı olmayaraq. Belə ki, təhqir və böhtan gerçəkliyə uyğun olmayan, yalan xarakterli informasiyaları özlərində ehtiva etsələr də, eyham və tənqid gerçəkliyə uyğun gələn, həqiqət xarakterli olan mənfi informasiyaları özlərində ehtiva edirlər. Həddini aşıb-aşmamasına baxmayaraq hər hansı bir zarafat, eləcə də birinin sevmədiyi hər hansı bir əməlin başqa birisi tərəfindən onu alçaltmaq barədə gizli niyyətlə edilməsi halı bu və ya digər dərəcədə həqiqət qarışığı olan mənfi informasiyalardan qaynaqlanır. İttihama gəldikdə isə, ittiham təbiətli informasiya gerçəkliyə uyğun gələ də bilər, gəlməyə də bilər, həqiqət xarakterli ola da bilər, olmaya da bilər. Amma gerçəkliyə uyğun gəlib-gəlməməsindən, həqiqət olub-olmamasından asılı olmayaraq, insana ötürülən bütün bu mənfi informasiyalar onları ötürən şəxsin mənfi enerjisi ilə yüklənmişlər və bu səbəbdən də, insanı mənəvi zorakılığa məruz qoyurlar. Bu mənfi

yüklü informasiyaların həqiqətə uyğunluq dərəcəsi nə qədər azdırsa, onlardan qaynaqlanan mənəvi zorakılıq dərəcəsi bir o qədər yüksəkdir.

Ev insanı onun neqativ yüklü həmcinslərindən faktiki olaraq kənarlaşdırır, və geyim öz məxsusi xüsusiyyətlərindən asılı olaraq insanı neqativ yüklü həmcinslərindən mənən uzaq tutmaq üçün kifayət edəcək təsir gücünə malikdir. Bu səbəbdən də, ev və geyim insanı onun neqativ yüklü həmcinslərinin daxili çirkabından - onların deyingənliyindən, eyhamlarından, yağıdırmaq istədikləri haqlı və haqsız tənqidlərdən, ittihamhamlardan, onların yersiz zarafatlarından, onu aşağılamaq cəhdlərindən, yağıdırmaq istəyində olduqları təhqir və böhtanlardan da bu və ya digər dərəcədə uzaq tutur.

Göründüyü kimi, ev və müəyyən dərəcədə həm də geyim insanı digər insanların fiziki zorakılığından qoruya bildiyi kimi, digər insanların həmçinin mənəvi zorakılığından da qoruya bilir, əlbəttə ki, *bu və ya digər dərəcədə* əlavəsi ilə.

Beləliklə, ev və geyim həm insanın enerji resurslarının sosial mühit tərəfindən sui-istifadəsinin qarşısının alınmasında, yəni insanın fiziki və mənəvi istismardan müdafiə edilməsində, həm də insanın sosial mühitin izafi enerjisi ilə yüklənməsinin dayandırılmasında, yəni insanın ona qarşı fiziki və mənəvi zorakılıq hallarından qorunmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Lakin bununla yanaşı o məqamı da vurqlamaq istərdim ki, insanın enerji resurslarının sosial mühit tərəfindən sui-istifadəsinin qarşısının alınmasında, və eləcə də insanın sosial mühitin izafi enerjisi ilə onun yüklənməsinin dayandırılmasında və ya səngidilməsində evin və geyimin rolu əlbəttə ki, insanın təbii mühütlə olan münasibətlərində olduğu qədər güclü deyildir, amma hər halda, nəzərə cərpacaq dərəcədə mühüm və əhəmiyyətlidir.

Söylənilən fikirləri məntiqi ardıcılıqla davam etdirərkən onu da vurqlamalıyam ki, ev və geyim vasitəsilə insan, bir tərəfdən, təbii və sosial mühiddə daşınan, lakin insana mənsub olmalı olan enerjinin insan tərəfindən mənimsənilməsini, digər tərəfdən isə, insanın özündə da-

şınan, lakin həmin bu təbii və ya sosial mühitə mənsub olmalı olan enerjinin mühitə təyinatı üzrə verilməsini də asanlaşdırır.

Deməli ki, ev və geyim insana mənsub olmalı olan və mənsub olan enerjinin ətraf təbii və sosial mühitə tərəfindən ondan qoparılıb alınmasının müəyyən dərəcədə qarşısını alır. Bu, bir. İkincisi, ev və geyim ətraf təbii və sosial mühitin fiziki zorakılıqla müşahidə olunan və həmçinin də fiziki zorakılıqla müşahidə olunmayan izafi enerjisinin insanın fiziki və mənəvi varlıq sərhədləri daxilində yüklənməsindən onu bu və ya digər dərəcədə müdafiə edir. Üçüncüsü, ev və geyim təbii və sosial mühitdə daşınan, lakin insana mənsub olmalı olan enerjinin insan tərəfindən mənimsənilməsini asanlaşdırır. Dördüncüsü, ev və geyim həmçinin də insanda daşınan, lakin təbii və ya sosial mühitə mənsub olmalı olan enerjinin həmin mühitə təyinatı üzrə verilməsini də asanlaşdırır.

Bütün bunlar, ev və geyimin birinci funksiyası, yəni insan və ətraf dünya arasında enerji mübadiləsinin tənzimlənməsində onların oynadığı rol barədədir.

Ev və geyimin ikinci funksiyası isə *insan və ətraf dünya arasında informasiya mübadiləsinin tənzimlənməsində onların əhəmiyyəti ilə bağlıdır.*

Bununla əlaqədar ilk öncə onu qeyd edim ki, ev və geyim, insan varlığını bütövlükdə və o cümlədən də bədənini sui-istifadədən mühafizə etmək məqsədilə gizlətmək, göstərməmək üçündür, bir qədər geniş mənada və geniş kontekstdə götürüldükdə isə, konkret insana aid olan, lakin hamıya göstərilməli olmayanı gizlətmək üçündür. Ev və geyim vasitəsilə insan, ətraf dünyaya ötürmək istəmədiyi informasiyanı bu reallıqlar vasitəsilə gizlədə bilər, başqa cür deyilərsə, insan özünə mənsub olmalı olan və mənsub olan informasiyanın mühitin ondan qoparılıb alınmasının qarşısını evin və geyimin vasitəçiliyi ilə ala bilər. Başqa cür deyilərsə, ev və geyim, konkret insana aid olan informasiyanın mühitdə bu informasiyanın təyinatına uyğun olmayan bir qaydada yayılmaması üçündür, bir qədər obrazlı və bir qədər də sadələşdirilmiş şəkildə ifadə olunarsa, insanı necə deyirlər, pis gözdən qorumaq üçündür, insanın bədənini və

bütövlükdə varlığı ilə bağlı informasiyadan sui-istifadəyə yol verilməməsi üçündür.

Müasir informasiya nəzəriyyəsinin terminologiyasından fərqli bir kontekstdə istifadə edilərsə, ev və geyim insanın informasiya təhlükəsizliyinin təmin olumasında mühüm vasitə statusundadırlar.

İkincisi, ətraf dünyanın sanki ona yükləmək istədiyi izafi informasiyadan - informasiya çirkabından da insan özünü geyim və xüsusən də ev vasitəsilə mühafizə edə bilər, əlbəttə ki, yenə də *müəyyən dərəcədə* qeyd-şərti ilə. Bu hal həmçinin insanın mənəvi zorakılıqdan xilas olma halı ilə də sıx bağlıdır. Belə ki, ev və geyimin birinci funksiyasının şərh zamanı qeyd olunduğu kimi, deyingənlik halı müstəsna olmaqla, mənəvi zorakılığın bütün digər formalarında insana onun neqativ yüklü həmcinslərindən ötürülən mənfi enerji həmçinin mənfi informasiyanı da özündə ehtiva edir.

Ev və geyimin ikinci funksiyasının birinci və ikinci altfunksiyalarının şərhindən görüldüyü kimi, ev və geyim insanı mühitə tərəfindən sui-istifadə olunmadan həmçinin informasiya baxımından da bu və ya digər dərəcədə qoruyur.

Üçüncüsü, ev və həmçinin də geyim, mühitdə daşınan, lakin insana mənsub olmalı olan informasiyanın insan tərəfindən mənimsənilməsini asanlaşdırır.

Və nəhayət, dördüncüsü, ev və geyim insanın ətraf dünyaya ötürdüyü informasiyanın effektivliyini, təsir gücünü də artırır.

Bu deyilənləri bir qədər obrazlı şəkildə belə ifadə etmək olar:

Bu və ya digər konkret insanın həyatı ilə bağlı onun cəmiyyətdən gizli saxladığı sirrləri üzə çıxarmaq imkanını insanın geyim tərzini və sahib olduğu evin xarakteri əhəmiyyətli dərəcədə azaldır(1).

Eləcə də *“Bu və ya digər konkret insana hansı informasiyanı ötürmək olmaz”* sualına cavab da həmin insanın hansı evdə yaşamasından və necə geyinməsindən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır(2).

Sosial mühit insanın geyim tərzindən və malik olduğu evin xarakterindən asılı olaraq ona gərəkli olan məlumatları ona verməyə daha çox, və ya daha az dərəcədə meyilli olur(3).

Və nəhayət, insanın hansı evdə yaşaması və necə geyinməsi onun ətraf sosial mühitə ötürdüyü informasiyanın nə dərəcədə effektiv olacağına güclü təsir göstərir(4).

Bu nöqteyi-nəzərdən belə bir məqama da diqqət yetirmək istərdim ki, ev və geyim bir çox hallarda nəyi isə gizlətmək üçündürsə, bir çox digər hallarda nəyi isə də göstərmək üçündür. Ev və geyim vasitəsilə insan malik olduğu nəyi isə gizlətsə də, malik olduğu nəyi isə göstərə də bilir, bəzən bir qədər də qabarıq şəkildə.

Ev və geyim bəzi hallarda hətta insanın malik olmadığı, lakin malik olmalı olduğunu hiss etdiyi nəyisə sanki malikdir kimi göstərmək üçün də məxsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Geyim, eləcə də ev, elə buna görə də, sonradan həm estetik əhəmiyyət kəsb edir, və həmçinin də insanın sosial statusunun da göstəricisi və bəzən, bəlkə də bir çox hallarda, hətta müəyyənləşdirici də olur¹. Ev və geyim həmçinin elə həmin səbəblərdən də, sahibinin sosial imicini real olaraq və əhəmiyyətli dərəcədə yüksəldə də bilir, alçalda da; həm sosial status baxımından, ilk baxışda bir qədər təəccüblü görünsə də, həm də estetik nöqteyi-nəzərdən.

Ev və geyim sosial status göstəricisi olaraq sahibini eləcə də kənar sosial təzyiqlərdən bu və ya digər dərəcədə qoruya bilər və qoruyur.

Ev və geyim həmçinin estetik əhəmiyyət daşıyıcısı olaraq da sahibini kənar sosial təzyiqlərdən qoruya bilər, amma bunun tam əksinə olaraq, sahibini kənardan əlavə sosial təzyiqlərə məruz da qoya bilər.

Belə ki, gözəl ev və gözəl geyim sahibinin sosial ətrafında yaranan ictimai rəy, sosial əhvali-ruhiyyə yaraşılıq kişinin və gözəl xanımın öz sosial ətraflarında yaratdıqları ictimai rəyə, sosial əhvali-ruhiyyəyə çox bənzəyir. Bu əhvali-ruhiyyə sosial ətrafın zəif nümayəndələrində qısqanclıq, paxıllıq, acıq, nifrət xarakterli, sosial ətrafın güclü nümayəndələrində isə əksinə fərəh, vəcd, ilham xarakterlidir. Həm gözəl ev və gözəl geyim sahibləri, həm də yaraşılıq kişilər və gözəl xanımlar sosial ətrafın zəif nümayəndələrini onların özlərində daşınan natamamlıq kompleksi ilə əzirlər, sosial ətrafın güclü nümayəndələrini isə əksinə, fərəh, ləyaqət və xoşbəxtlik dolu həyata ilhamlandırırlar, onlarda daşınan həyat eşqini alovlandıraraq, bu güclü ruh sahiblərini vəcdə gətirərək, onları sanki inkişafa, yüksəlişə, özünütəsdiqə səsləyirlər. Bununla da, gözəl ev və gözəl geyim sahibləri cəmalı gözəl olanların nümunəsində olduğu kimi, həmçinin də fəvqəladə istedad sahibi olanların nümunəsində olduğu kimi, mükəmməl əxlaq sahibi olanların nümunəsində olduğu kimi, güclü nüfuz və hakimiyyət sahiblərinin nümunəsində olduğu kimi sosial ətrafın zəif nümayəndələrinin timsalında özlərinə qarşı bir təhlükə, sosial ətrafın güclü nümayəndələrinin timsalında isə onları qoruya biləcək, onlara dəstək ola biləcək bir himayəçi formalaşdırırlar və eyni zamanda sosial ətrafın həmin bu güclü nümayəndələrini inkişafa səsləyirlər.

Bu hal evin və geyimin eyni zamanda həm də kreativ əhəmiyyət kəsb etdiyinə işarə vurur. Evin və geyimin kreativ əhəmiyyəti əsasən isə özünü onda göstərir ki, ev də, geyim də həm öz mövcudluqlarının zəruriliyi ilə, həm də öz rəngarənglikləri ilə insana mütəmadi olaraq yaradıcılıq impulsları ötürürlər, insanın təxəyyül, təfəkkür və iradi qabiliyyətlərinin, əxlaqi və hətta fəlsəfi şüurunun inkişafına təkan verirlər.

Müasir informasiya nəzəriyyəsinin terminologiyasından bir daha istifadə edilərsə, deyilənlər belə ifadə oluna bilər ki, ev və geyim insanın informasiya kanallarının onun xeyrinə genişləndirilməsində və gücləndirilməsində, və ya onun xeyrinə daraldılmasında və zəifləndirilməsində mühüm əhəmiyyətə malikdirlər.

Ev və geyimin insana mənsub olmalı olan və mənsub olan informasiyanın mühitin ondan qoparılib almasının qarşısını ala bilmə xüsusiyyəti ilə bağlı əlavə olaraq bir məqamı da diqqətə çatdırmaq istərdim. *“Ev və geyim, konkret insana aid olan informasiyanın mühitdə bu informasiyanın təyinatına uyğun olmayan bir qayda-da yayılmaması üçündür”* fikrini müəyyən dərəcədə irəli apararaq onu da qeyd etmək istərdim ki, ev və geyim bir sıra hallarda insanın malik olduğu, lakin malik olduğunu başqalarına və hətta onun özünə belə göstərmək istəmədiyi nəyisə başqalarından və eləcə də onun özündən

¹ Bu barədə: Adil Əsədov. Gözəlliyin fəlsəfəsi. Bakı, 2005. s. 119-124

belə gizlətmək üçündür, onun varlığını bu nəsnədən sanki xali olan kimi göstərmək üçündür, başqaları və onun öz vicdanı qarşısında danmaq istədiyi bu nəsnəni həm kənar gözdən, həm də onun özündən gizlətmək üçündür.

Bu nöqteyi-nəzərdən, ev və geyim deməli, insanın həm də utancaqlıq hissi üzərində təşəkkül tapmışdır və insanın mühit tərəfindən sui-istifadə olunmasından onu həmçinin bu yolla da qoruyur. Utancaqlıq məhz o hissdır ki, insanın malik olduğu nəyisə başqalarına və eləcə də hətta onun özünə sanki malik deyil kimi göstərmək istəyini ifadə edir və insan məhz bu istəyi – malik olduğu nəyisə başqalarından və özündən gizlətmək istəyini yaşayarkən onda utancaqlıq hissi doğulur. Ev, xüsusən də geyim həm də həmin bu istəyin ifadəçilərindən biridir.

Geyimin reallığı gizlətmə xüsusiyyəti ilə əlaqədar olaraq belə bir məqamı da qeyd etmək istərdim ki, geyim bəzən, bəlkə də bir çox hallarda, ümumiyyətlə, insan bədənini örtmək, gizlətmək üçün deyil, insan bədəninin ola bilsin ki eybəcərliyini ört-basdır etmək, gizlətmək üçün də ola bilər.

Bununla əlaqədar bir nümunə: Siz qədim yunan heykəltəraşlığının şah əsərlərindən biri olan - Parisin məşhur Luvr muzeyində saxlanılan, məhəbbət və gözəllik ilahəsi kimi tanınan *Afroditanın heykəlinə* diqqət yetirin. O, demək olar ki, çıpaqdır. Lakin, biz onun görkəmində, duruşunda, baxışlarında bir utancaqlıq hissini mücəssməsini görmürük, özünü gizlətmə istəyinin ifadəsini tapmırıq, əksinə, onun görkəmində, duruşunda, baxışlarında bir qürur hissini, bir məğrurluq şüurunun təcəssümünü görürük¹.

Ev və geyimin üçüncü funksiyası isə *insan və ətraf dünya arasında maddə mübadiləsinin tənzimlənməsi* ilə əlaqədardır.

İnsan və ətraf dünya arasında maddə mübadiləsinin tənzimlənmə funksiyası ilə bağlı ilk növbədə onu vurğulamaq istərdim ki, ev və geyimin bu üçüncü funksiyası onun birinci və ikinci funksiyalarında olduğuna analoji olaraq dörd vəzifəni özündə ehtiva edir:

Birincisi, ev və geyim vasitəsilə insan həm özünə mənsub olmalı olan və mənsub olan maddiyyatın, yəni onun cismani varlığı - bədəni də daxil olmaqla sahib olduğu maddiyyatın mühitin ondan qoparılıb almasının qarşısını ala bilər. Başqa cür deyilsə, insanın bir canlı varlıq olaraq subyekt müəyyənliyinin, onda daşınan maddiyyat üzərində və eləcə də ona aid olan maddiyyat üzərində sərəncam vermək hüququnun yalnız ona məxsus olmasının onu əhatə edən dünya tərəfindən tanınmamasından, bu hüququn onu əhatə edən canlı və cansız təbiət, və eləcə də onu əhatələyən sosial mühit tərəfindən aşkar və ya qeyri-aşkar şəkildə danılmasından, xarici mühitin özünü obyekt statusunda deyil, əksinə insana yönəmliliyi olan bir subyekt statusunda tapması hallarından və bu hallarda insanın cismani varlığının ətraf aləmin ziddiyyətli, tələbatlarını və problemlərini bu və ya digər şəkildə həll edə bilən qayəsiz bir vasitə kimi istifadə edilməsindən, insanda daşınan maddiyyatın ətraf mühitin bir əlavəsi kimi, bir alt-əksliyi kimi, sanki bir cansız əşyası kimi tətbiq olunmasından insanı bu və ya digər dərəcədə mühafizə edir.

Belə ki, insanı əhatə edən cansız təbiət öz qüvvələrinin tətbiq olunma obyektini kimi həmçinin insandan da istifadə etməyə meyllidir. İnsanı əhatə edən canlı təbiət isə insandan bir qida kimi, konkretləşdirilsə, faunal təbiət insandan bir qənimət, bir qurban kimi, floral təbiət isə sanki bir gübrə kimi istifadə etməyə meyllidir. İnsanı əhatə edən sosial mühitə qaldıqda isə, onu əhatələyən bu sosial mühit insanda daşınan maddiyyatın təbii təyinatına zidd olan məqsədlərin həyata keçirilməsi üçün insanın cismani varlığından bir alət kimi, və həmçinin də bir həzz predmeti kimi istifadə etməyə daha çox meyllidir.

İkincisi, Ətraf dünyanın sanki ona yükləmək istədiyi izafi maddiyyatdan – maddiyyat çirəkəbindən da insan özünü geyim və xüsusən də ev vasitəsilə qoruyur, ev və geyim mühitin tullantılarının insanın cismani varlıq sərhədləri daxilində sanki tullantıların atılması üçün nəzərdə tutulan bir qab kimi yükləməsindən insanı mühafizə edə bilər.

¹ Bu məqama digər bir kontekstdə rus filosofu A.N.Çanışev də diqqət yetirmişdir: *Чанышев А.Н. Любовь в античной Греции // Философия любви*, т.1. М., 1990. с 50.

Ev və geyimin üçüncü funksiyasının birinci və ikinci altfunksiyalarının şərhindən də göründüyü kimi, ev və geyim insanı onun bədənindən və bəlkə də bütün cismani varlığından sui-istifadə olunmasından onu həmçinin materiya baxımından da bu və ya digər dərəcədə qoruyur.

Üçüncüsü, ev və geyim mühitdə daşınan, lakin insana mənsub olmalı olan maddi sərvətlərin insan tərəfindən mənimsənilməsini asanlaşdırır.

Və nəhayət, dördüncüsü, ev və geyim, ilk baxışda bir qədər kobud, və hətta bir qədər bayağı səslənsə də, insanın özündən ayırmalı olduğu maddiyyatın ətraf dünyaya ətraf dünyanı çirkləndirmədən ötürülməsini asanlaşdırır.

Ümumiyyətlə götürüldükdə, ev və eləcə də geyim mühiti antropogen çirkəbdən – insan fəaliyyəti nəticəsində mühitə yüklənən izafi enerjiddən, izafi informasiyadan və izafi maddiyyatdan müəyyən dərəcədə olsa da müdafiə edir.

Lakin ev və geyim ilk növbədə, təbii ki, mühitin insan tərəfindən sui-istifadə olunması-

nın qarşısının alınmasına deyil, insanın mühit tərəfindən sui-istifadə olunmasının qarşısının alınmasına təyinatlıdır.

Ev və geyim insanın mühit tərəfindən sui-istifadə olunmasının, obyekt tələbatların ödənilmə vasitəsinə çevrilməsinin qarşısını bu və ya digər dərəcədə almaqla yanaşı, həm də insanın özünün subyekt tələbatlarının ödənilmə vasitəsi və şəraiti kimi də çıxış edir, insanın daxili inkişaf təmayüllərinin gerçəkləşməsinə şərait yaradır. Ev və geyim həmçinin elə bu səbəblərdən də, insani mahiyyətin yalnız qorunub saxlanılmasına deyil, insani mahiyyətin həm də gerçəkləşdirilməsinə yönələn məkan statusunda çıxış etmiş olur.

ƏDƏBİYYAT

1. Əsədov A.İ. Gözəlliyin fəlsəfəsi. Bakı: "Nurlan" nəşriyyatı, 2005. 500s.
2. Философия любви. т.1. М.: Политиздат, 1990. 510с.

AMEA Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutu
adil_asadov@mail.ru

THE TWO MOST IMPORTANT BARRIERS BETWEEN HUMAN AND THE WORLD: HOME AND CLOTHING

A.I. Asadov

Housing and clothing are such realities that the human places between himself and the outside world, owing to which he protects himself from abuse by the outside world, i.e., he on the one hand, prevents the absorption by the outside world the energy, information and matter that belong to him, and on the other hand, he protects himself from excess energy, excess information and excess matter, which the outside world "wants" to impose on him.

Keywords: housing, clothing, outside world, material, spiritual, energetic, informational and material

ДВА САМЫХ ВАЖНЫХ БАРЬЕРА МЕЖДУ ЧЕЛОВЕКОМ И МИРОМ: ДОМ И ОДЕЖДА

А.И. Асадов

Жилище и одежда - это такие реальности, которые привносятся человеком между собой и внешним миром, благодаря чему он защищает себя от злоупотребления со стороны внешнего мира, то есть с одной стороны, предотвращает поглощение внешним миром энергии, информации и вещества, которые принадлежат человеку, а с другой – защищает человека от избыточной энергии, избыточной информации и избыточной материи, которые внешний мир «хочет» навязать ему.

Ключевые слова: дом, одежда, внешний мир, материальное, духовное, энергетическое, информационное и материальное